

Jong zijn in de Romeinse oudheid

De Romeinen beschielderden hun muren opdat ze groter zouden lijken.

Leute in de openbare thermen of 'bodycare' voor de jongens.

De thermopolia waren de snackbars van de Romeinen. Je kon er drankjes en warme hapjes krijgen.

Het amfitheater in Pompeï: brood en spelen en "gemaakt" applaus

Tekst en foto's:
CHRISTINE BUYLE

In de Romeinse oudheid was het prettig om jong te zijn. Maar dan wel op voorwaarde dat je vrij was en je pa veel centen had. Slaven vielen dus uit de boot. Maar de anderen konden genieten van vrijheid en heel veel vrije tijd. Behalve meisjes. Die stapten tussen hun twaalfde en vijftiende verjaardag al in het huwelijksbootje.

Een mannetoga krijgen kon tellen voor een Romeinse knaap. Hij mocht zijn kindertoga-met-purperen-zoompje voorgoed wegbergen. Maar er was meer. Voortaan mocht hij in zijn eentje de straat op. Hij was verlost van zijn *paedagogus*, de slaaf die altijd bij hem was en een oogje in het zeil moest houden. Het tijdstip waarop iemand zijn eerste mannetoga kreeg, stond niet vast. Vader nam de beslissing wanneer zoonlief tussen veertien en zeventien jaar 'oud' was.

De meeste jongens hadden er dan al ettelijke jaren onderwijs op zitten. Eerst bij een magister, die onder de luifel van een winkel kinderen tussen zeven en twaalf jaar leerde lezen, schrijven en rekenen. De meeste leerlingen hadden niet zo'n leuke herinneringen aan die lessen. Meisjes en jongens van verschillende leeftijden zaten samen in overvolle klassen.

Er heerste een hels kabaal, want de klas was enkel met een gordijn van de straat afgescheiden. De meester zelf was weinig gemotiveerd. Hij verdiende bitter weinig en moest zijn loon van de leerlingen zelf krijgen. Omdat de magister een ex-slaaf of iemand van lage komaf was, genoot hij weinig ontzag. Om de orde te handhaven nam hij dan maar zijn toevlucht tot lijfstraffen. Op een muurschildering uit Herculaneum zie je hoe de meester met een roede klappen uitdeelt op het blote achterwerk van een jongen, die door twee medeleerlingen wordt vastgehouden. Kinderen die thuis les kregen van een privéleraar mochten dus van geluk spreken. Van zodra een meisje twaalf jaar werd, bleef ze thuis. Daar werd ze klaargestoomd voor het huwelijk. Jongens uit betere kringen kregen tot vijftienjarige leeftijd les van een grammaticus. Die nam met hen teksten door van Latijnse en Griekse schrijvers. De lessen bij de grammaticus kan je niet vergelijken met ons middelbaar onderwijs. Vakken als aardrijkskunde, geschiedenis en wetenschap kwamen enkel aan bod voor zover ze nodig waren om een tekst te begrijpen.

Wanneer een knaap zijn eerste mannetoga kreeg, had hij dus al 'lager' en 'middelbaar' onderwijs gevolgd.

GENIETEN...

Wat deed een jongen zoal met zijn pas verworven vrijheid? Veel jonge kerels waren nieuwsgierig naar de liefde en zochten vrouwen van lichte zeden op. Niemand nam het hen kwalijk, integendeel. Het moest wél binnen de perken blijven. Zo was er eens een jongeman die bij het binnenstappen van een bordeel Cato de Oudere tegen het lijf liep. Cato wenste hem veel geluk. Toen de jongen er nadien om de haverklap binnen ging, spelde Cato hem fijntjes de les. "Ik loofde je omdat je hier kwam, niet omdat je hier woonde", zei hij.

Jongens brachten iedere dag vele uren door in de thermen (openbare baden). Ze deden eerst wat aan sport en brachten dan de namiddag door in de badruimtes. Eerst wat zweten in de lauwe ruimte of tepidarium, dan puffen in het hete bad van het caldarium en daarna een frisse duik in het koude frigidarium. Tussendoor even een massage of wat babbelen met leeftijdgenoten. Echte dandy's lieten zich ook epilieren. Hun baardharen, bijvoorbeeld. Ook de haartjes op hun armen moesten eraan geloven. Epictetus berispte één van hen en vroeg: "Zal je je nog epilieren als je gehuwd bent? Moeten we zulke jongelui grootbrengen en opvoeden?"

Dandy's hielden het niet bij epilieren. Ze droegen fijne kleren die ze achteloos over de grond lieten slepen, stapten met verwijfde pasjes in elegante, maar ongemakkelijke schoenen en ze lieten hun haar krullen en opsteken.

STUDEREN...

Jong zijn was niet goedkoop. Vaak moesten vaders niet alleen veel geld ophoesten voor verfijnde kleding, maar ook voor allerlei decadente feestjes. Na zo'n fuif gebeurden wel eens baldadigheden. Groepen jongeren maakten 's nachts de straten onveilig en sloegen voorbijgangers in mekaar. Tacitus vertelde dat keizer Nero zélf het slechte voorbeeld gaf met zijn nachtelijke strooptochten. Gelukkig kozen heel wat jongens voor onschuldiger vermaak. Ze volgden lessen in welsprekendheid bij een retor en brachten nadien aangename uren door met medestudenten. "Bij hen vond ik tal van dingen die mijn geest nog meer vervulden", herinnert Augustinus zich. "Samen praten, lachen en schertsen, bijvoorbeeld. Of samen verrukkelijke boeken lezen. En soms van mening verschillen, zonder haatgevoelens." De meeste jongeren hadden een zwak voor amfitheaterspelen en het theater. De Romeinen zagen het liefst kluchten en mime- of pantomimespelen. Claqueurs waren er toen ook

al. Ze moesten luidkeels supporteren om het publiek tot een applaus te bewegen.

... EN TROUWEN

Ouderen stelden zich over het algemeen tolerant op tegenover de jeugd. Seneca geeft een vader de raad: "Heb wat geduld, het is een jongeman. Hij zal zich wel beteren en trouwen." Het huwelijk stelde inderdaad paal en perk aan de jeugdige onstuimigheid. Dat was natuurlijk geen pretje. Jongens stelden de trouwpartij dan ook uit tot ze al een heel eind in de twintig waren. Maar er was geen ontkomen aan. De keuze van de bruid was de taak van de ouders. Het meisje was niet veel ouder dan twaalf jaar. Moeders waren al ongerust als hun dertienjarige dochter nog geen huwelijkskandidaat had. Ze waakten er angstvallig over dat het meisje geen grammetje aankwam en duwden voortdurend haar schouders naar omlaag om haar rug kaarsrecht te houden. De jonge trouwers kenden mekaar nauwelijks. Ze waren zeker niet verliefd op elkaar. Liefde en huwelijk hadden trouwens weinig met elkaar te maken. "Niets is schandelijker dan van je vrouw te houden als van een lichtekooi", wijsneusde Seneca.

Meisjes kenden dus geen echte jeugd. Ze hadden weinig te betekenen. Juridisch had een vrouw

hetzelfde statuut als het vee en de slaven van haar echtgenoot. Een deftige vrouw mocht in haar eentje het huis niet uit. Dat hoorde niet. Voor oude matrones was men wel wat toleranter. Dan kon het toch geen kwaad meer. Een meisje was dus verplicht om al haar vrije tijd binnenskamers door te brengen. Ze hield zich uren zoet met de verzorging van haar uiterlijk. Ze had slavinnen die haar kapsel verzorgden, ze bezat haarstukjes en pruiken en ook karrevrachten cosmetica. Waren gehuwde meisjes dan zielige schminkdozen? Sommigen wel. Er waren vrouwen die niets durfden te zeggen als hun man hen mishandelde of vreemd ging, uit schrik dat hij hen het huis uit zou zetten. Anderen hadden het geluk dat hun man met hen was getrouwd om hun bruidsschat. Dan was hij het die op zijn tellen moest letten. Een vrouw had immers het recht om te scheiden en ze mocht dan haar hele fortuin meenemen. Zo'n vrouwen hielden hun pantoffelheld stevig onder de duim